

Fennmaradó együttélés a háromnyelvű kultúra bázisán

A luxemburgi oktatásról

Hazánk az uniós integráció elején tart. Az értelmezések, a tervezések, a fejlesztői lépések idején egyáltalán nem érdektelen szemügyre venni egy alapító – és az Unió éllovasának számító – nemzet oktatási rendszerét. A „bolognai modell” ugyan nem érte váratlanul a luxemburgi iskolarendszert, de téved, aki azt hiszi, hogy az ország az EU-modellt könnyedén „előállította”. Jellemző a luxemburgi oktatás fejlődésére, hogy mindig a társadalmi változásokkal *együtt*, azok *összefüggéseiben*, a civilizációs rendszer *egészén belül* mozdult, alakult. A történelmi, gazdasági és egyéb változások mellett ugyanakkor nyomomon követhető az oktatás története, amely külön is *szerves fejlődést* mutat. Luxemburgra különösen illik Fernand Braudel megállapítása: „Egy nemzet csak akkor létezhet, ha vég nélkül keresi önmagát, ha saját logikus fejlődésének iránya szerint folyton változik, ha szüntelenül leméri magát másokon, ha a legjobbal, önmaga lényegével azonosul.” Az identitástudat szüli a határozottságot: kicsik lévén, mernek és tudnak nagyok lenni. A luxemburgi iskola-rendszer, kivált a 80-as évek végétől, céltudatosan és tervszerűen, „EU-integrációsán” történt fejlesztése nyomán, Franciaországgal, Belgiummal együtt, gördülékenyebben állt át a „bolognai modellre”.

Kis oktatástörténet

Történelme során a luxemburgi katolikus egyház mindig erős befolyást gyakorolt az oktatási rendszerre. Egy 1843-as törvénnyel monopóliumot szerzett az *alapoktatás* formálásában, melynek köszönhetően az egyház tevékenysége erősen és sikeresen hatott a teljes luxemburgi lakosságra. Az oktatást érintő törvénykezés az állam és az egyház folyamatos vita tárgyává vált. Az egyház ténykedése nyomán beindult egy horizontális integrációs folyamat, amely az évek múlásával a luxemburgi lakosságon belül erős *szolidaritást, összetartozás-érzést* eredményezett. Az alapfokú iskolakötelezettséget 1881-ben vezették be.

A *közép- és felsőfokú oktatás* története 1603-ra nyúlik vissza. Ekkor jött létre az a jezsuita kollégium,

amelyet 1830-ban *I. Vilmos „Athénée”*-nek nevezett el és korszerű jegyekkel mind a mai napig – azaz több mint négyszáz éve – fennáll. A társadalomban a magasabb iskolai képesítés megszerzésének szándéka – a gazdaság, a tudomány és technológia fejlődése, valamint a társadalmi elvárások folytán – csak a második világháború után jelent meg igazán. A felsőfokú oktatás kialakulása már korántsem volt olyan sikeres Luxemburgban, mint az európai államok többségében. Ezért nem meglepő, hogy a frissen érettségizettek többsége külföldi egyetemeken folytatta tovább tanulmányait. A külföldi egyetemek hosszú ideig, különböző megállapodások alapján, pontosan meghatározott kvóták szerint vették fel a luxemburgi hallgatókat. A társadalom egyes köreiből így elterjedt és ma is megfigyelhető az a – mások szerint megalapozatlan – közhiedelem, miszerint a luxemburgi mérnökök, orvosok alulképzettek külföldi kollégáikhoz képest, mert már az egyetemi felvételin nem szűrték meg őket kellőképpen.

Az önálló luxemburgi egyetem alapításának gondolata 1867-től merült fel, s elsősorban a főváros elnéptelenedése megállítása szándékától vezérelve kívánták létrehozni. A gondolat a lakosság körében nem keltett nagy visszhangot, mert a társadalom már hozzászólt ahhoz, hogy a továbbtanulás külföldi egyetemeken történhet. A törvényalkotók sokáig az egyetemek szabad megválasztása jogának korlátozását látták a nemzeti intézmény létrehozásában, ezért a kérdésben hosszú ideig nem történt érdemi előrelépés. Végül csak 2003-ban alakult meg az önálló luxemburgi egyetem, s a rákövetkező év szeptemberétől kezdődött meg a képzés. Noha az ország fiataljai számára eddig sem volt terhes adminisztrációs és felvételi eljárás a belga felsőoktatási intézményekben, az oktatási szakemberek mégis azt várják, hogy a luxemburgi fiatalok – vagy legalább is egy részük – otthon marad. Egyetemük változatos képzési kínálatával, kutatási projektjeivel ugyanakkor készen áll a külföldi diákok és oktatók fogadására is. (Belgiumban egyébként a „bolognai modell” 2004-től fokozatosan kerül bevezetésre a felsőoktatásban. – Ennyit az országok közötti „átjárhatóságról”.)

Néhány jellemző vonás és főbb változás. Az iskolakötelezettséget szabályozó 1912-ben elfogadott

A luxemburgi nemzeti identitás kialakulásáról, tartalmáról bővebb ismeretek olvashatók a BARÁTSÁG 2009. november 15-i számában.

törvény két év iskola előtti és hat év *elemi oktatást*, valamint három év elemi oktatáson túli képzést (középfokú oktatást) ír elő Luxemburgban. A kötelező iskola előtti képzés négy, az elemi iskola pedig hat éves kortól indul. Az oktatási rendszer már az általános iskolától kezdve nagy hangsúlyt fektet a *nyelvtanításra*. Az érettségig a diákok *három nyelvet*: a luxemburgit, franciát és németet – vagy az angollal kiegészítve *négyet* – s bizonyos tagozatokon latint és görögöt is tanulnak. (Az ország nyelvvel kapcsolatos figyelemkeltésként jegyezzük meg: 2001-ben megjelent Cornelia Pantea-Keintzel Magyar-luxemburgi/Luxemburgi-magyar szótára.) A *többszínűség* az iskolákban nemcsak politikai és történelmi, hanem jelenkori gyakorlati okokra is visszavezethető. A történelem során a kis ország számára ez tette ugyanis lehetővé, hogy megőrizze identitását és gazdasági függetlenségét Németországgal szemben. A többszínűség az ország és a lakosság külvilág felé nyitott szellemiségének egyfajta biztosítója, a három nyelv együttélése az országban nagyszerű *kulturális tőkét* jelent. A lakosság túlnyomó többsége legalább két vagy három nyelven ír, olvas és beszél. (A parlamentben egyébként a kötelező hivatali nyelv a luxemburgi.) A luxemburgiak tisztában vannak a többszínűségükből adódó versenyelőnyvel, melyet a legtöbbször ki is használnak. A szomszédok közül ugyanis csak Belgium kétnyelvű (flamand és francia), Németország és Franciaország nem. Luxemburg összekötő kapocs e két utóbbi állam között, s egyfajta „fordítóirodaként” működik, ahol a *német vállalatok is szívesen telepsznek meg francia érdekeltségük növelése érdekében és fordítva*.

A luxemburgi oktatási rendszer az EU-harmonizáció jegyében folyamatos fejlesztésen ment, illetve meggyeresztül. Úgy tűnik, nagyon tudatos, átgondolt munkáról van szó, melynek során először is összefoglalták a gyerekek szükségleteit és a társadalmi jelenségeket, a „globalizációs kihívásokat”. Ezekre, válaszként, egyrészt *bővítették az iskola funkcióit*, másrészt számos „fennmaradó” tevékenységet, az iskolán kívül, különböző hivatalos csoportok, szervezetek vetteik gondozásba.

A 2002. július 12-i törvény szabályozza a *középfokú oktatás felső tagozatának új rendjét*. A középfoknak két iránya van: klasszikus és modern, s a hét tanulmányi év két részből (tagozatból, szintből) áll. A rendszer szerkezete a következő: *alsó tagozat* (három év), *felső tagozat* (négy év), amelyből egy év előkészítő, általános tanulmányokkal, három év pedig specializációs időszak. A *felső tagozat* óraszám: 30-31. (Az informatikai és kommunikációs technika anyagát a különböző tantárgyak tartalmazzák. A választható tárgyak a kötelező óraszámokon felül értendők.) A *specializációs ciklus* hét irányra, szekcióra tagozódik. A felső tagozat végén, az első osztály befejezésekor a tanuló vizsgát tehet, s így megszerzett bizonyítványa feljogosítja a felsőfokú tanulmányokra. A középfokú rendszernek van egy másik része, ez a „szakágazat”. (Az itthoni elnevezésekhez közelítve,

ez lehet a „szakközép”, míg az első a gimnázium, de ez csak távolról van így.) *A szakágazat szintén két formációból áll: a „technikai” képzésből, a foglalkozások megismeréséből és a technikai képzésből*. A technikai képzés újabb három – általános technikai, ügyintézői-kereskedelmi és egészségügyi-szociális ismereteket nyújtó – tagozatra bomlik. A technikai képzésben kilenc tagozat van. A *hatéves általános képzés után a tanuló előtt három nagy irány* nyílik tehát meg (középfok a felső tagozat, illetve a felsőfokú tanulmányok felé, a technikai vonal a foglalkozások felé és a technikai képzés). Ezek révén a tanulók számára – összességében – tizenkilenc képzési irány nyílik. A pedagógiai stratégiát kidolgozott oktatási programok, tanrendek, eszközök és követelmények segítik. A képzési irányok közötti *átjárhatóság* szervezési, jogi és tartalmi szabályozók mentén történik.

Nagy hangsúlyt kap a lehetséges *munkaszerepekre, foglalkozásokra* való felkészítés, a képzési anyagok, a tantárgyak „lejjebb vitele”, a „megszokottnál” alsóbb iskolai szintre helyezése. A felsőfokú oktatás átalakítása szükségképpen a középiskola átalakításával jár.

Bármennyire bővíti is funkcióit, változtatja rendszerét és a képzési programokat az iskola, rengeteg feladat marad. Ezek ellátására különböző *szervezetek* kapcsolódnak be. Közülük megemlíthjük a Pszichológiai és Iskolaorientációs Központot (CPOS), a Kutatáskoordináció, Pedagógiai és Technológiai Innováció Osztályt (SCRIPT), valamint a Külföldi Gyerekek Beiskoláztatási Osztályát (SSEÉ). Tevékenységükre csak néhány téma megjelölésével utalunk. *Kiemelt projektek: Választásra (döntésre) nevelés; A külföldi gyerekek sikeres beilleszkedése a Luxemburgi Nagyhercegség iskolarendszerébe, illetve a társadalomba; Országok közötti információ és orientáció*. A programok céljai között szerepel például, hogy megtanítsák a gyerekeket a közvetlen környezettől a világ legtávolibb részeiig terjedő minél szélesebb tájékozódásra, a komplex helyzetek, feladatok feldolgozására, stratégiai tervek kidolgozására. A fővárosban, Luxemburg-városban évről-évre növekvő sikerrel működik a *Pedagógiai és Szabadidős Fejlesztési Központ*, amely *iskolaotthonos* formában, a tanítási órán kívül, de leginkább az iskolai szünetekben szervezi a programjait. Alapvető pedagógiai elv, hogy nem az iskolai, a tantárgyi tanulást akarják „megnyújtani”, hanem a játékra, a kommunikációra alapozott pedagógiai módszerekkel kívánják fejleszteni a gyerekek képességeit, az iskolai sikeresség érdekében is. Rengeteg olyan tevékenységet iktatnak be, amelyek a gyerekek érdeklődését az *élet és a társadalmi szerepek, foglalkozások* irányába viszik, hogy megismertessék és gyakoroltassák velük, így fel is készítsék ezekre őket.

Példák az iskolai gyakorlatból

A részletes, szakmai jellegű kifejtéstől itt eltekintünk, néhány olyan jellegzetességet mutatunk be csupán, amelyek jelzik az oktató-nevelőmunka hangsúlyait,

kiemelve a különféle feladatokat, azok javítását, elbírálását. A tanulók értékelését a 2002/2003-as tanévtől életbe lépett miniszteri szabályozás rendezi, mely minden érintett fél számára ismert, a feladatokat a szaktanárok készítik elő és adják ki, a javítást is ők végzik. Vitás esetekben az osztályfőnök koordinál, szükség esetén az igazgató dönt, a döntésről a szülőket is tájékoztatják.

Az értékelés a képzési folyamat szerves részét képezi. A szabályozás a *formatív, önalakító és szummatív* értékelés közül csak az utóbbit érinti, amely a magyar gyakorlathoz hasonló szerepet tölt be. A két másik értékelési eljárást az oktatási bizottságok ajánlasként fogalmazzák meg a különböző tagozatok számára készült „*Tantervek és programok*” részeként. Az osztálymunkák értékelésére a negyedév vagy a félév folyamán kerül sor. A feladatokat a szaktanár legalább egy héttel előre bejelenti, és az osztálykönyvben rögzíti. A végzős osztályokban naponta legfeljebb egy speciális igényű feladatot lehet kiadni. Az alsó tagozaton ilyen jellegű feladatot két egymást követő tanítási napon nem adható. A végzős osztályokban nem adható ki feladat a legalább egy hét időtartamú szünetet követő első napon. A tanár a feladat kijelölésekor ismerteti a feladat típusát, valamint az elkészítéshez és az ismétléshez szükséges tananyagot. Az egész napos osztályokban és minden olyan tanirányon, ahol hetente több óra is van a tárgyból, a feladat nem érintheti a legutolsó tanóra anyagát, sőt a feladatírás előtti tanóra anyagát sem. A tanár a feladat kijelölésekor ismerteti a feladat típusát, valamint az elkészítéshez és az ismétléshez szükséges tananyagot.

Az írásbeli dolgozat időtartama legalább egy tanítási óra, az elérhető pontszám: 60. A tanulónak ismernie kell a javítás kritériumait. Nem adható olyan feladat, amely jóval nehezebb a tankönyvi vagy a tanórán megismert tananyagnál. Minden csalás a rendeletben előírt fegyelmi következményekkel jár. A tanulónak újabb ellenőrző feladatot kell teljesítenie abban az esetben, ha valamely feladatban 20 pontnál kevesebbet ért el, ami bukást vagy szüneti munkát vonna maga után.

Az írásbeli feladatokat a szaktanár javítja, és a rövidebb határidőn belül visszaadja a tanulóknak, legkésőbb a következő dolgozatot megelőzően, de mindenképpen a zárójegyek lezárása előtt. A negatív kredit semmilyen formában sem fogadható el. *A javított példányon fel kell tüntetni a hiba jellegét és súlyát, miként a munka erősebb és gyengébb pontjaira vonatkozó megállapításokat. Amikor a kijavított munkákat a tanulók visszakapják, a szaktanár értékeli a tanulók munkáját, szempontokat ad a javítómunkához, illetve felvázol egy lehetséges munkamodellt.* A tanár ügyel arra, hogy a javítást a tanulók nagyon figyelmesen végezzék, hogy minél többet profitáljanak a munkából. Pedagógiai megfontolásokból a tanulók javítómunkájára lehet jegyet adni, ez, mint kiegészítő osztályzat, számításba jön, pozitív és negatív értelemben egyaránt.

Minden tanulónak joga van arra, hogy a tanár által javított dolgozatát átnézze. A kisiskolás hazaviszi a munkát és bemutatja hivatalos képviselőjének. A szaktanár megkövetelheti a képviselő aláírását.

Írásbeli, szóbeli és gyakorlati feladatok adhatók otthoni munkára. A számításba vett tananyagot előzetesen *ismertetni* kell a tanulóval, és *be kell jegyezni* az osztálynaplóba. Ha több írásbeli munkát végeznek a tanulók, akkor az ezekért, mint plusz feladatokért járó pontokat a szaktanár beszámítja az átlagpontszámba.

A negyedévi vagy a félévi osztályzatok kialakításához legalább *egy osztályfeladat* és *egy dolgozat* teljesítése szükséges. Az érdemjegybe beszámítják a különböző feladatok nyomán megszerzett osztályzatokat.

Szólni kell az itthon nagy vitát kiváltó **házi feladatról**. A tananyag feldolgozásának segítésére a tanár *rendszeresen* házi feladatokat ad és ellenőrzi azok elkészítését. A feladatok kialakításakor alkalmazkodni kell a *tanulók életkorához és képességeihez*, a feladatok nehézségi fokának megállapításához figyelembe kell venni a „*Tantervek és programok*”-ban rögzített feltételeket. A tanárnak úgy kell előkészítenie a házi feladatot, hogy a tanuló azt külső segítség igénybe vétele nélkül meg tudja oldani. A feladatokat az osztályban javítják. Az alsó ciklusban és az alsó tagozaton a tanár ügyel arra, hogy a tanulók beírják a feladatokat az üzenő füzetükbe. A házi feladatok bejegyzésre kerülnek az osztálykönyvbe. A szaktanár kötelessége számon tartani a kiadott házi feladatok számát, az osztályfőnök figyelemmel kíséri a feladatok megoszlását.

Az értékelési formák között olyanok is szerepelnek, amelyek lehetőséget adnak a tanulónak az *önértékelésre* és a *tanulás szabályozására* („önalakító”), illetve tájékoztatják a tanítót, a tanulót és a szülőt a *teljesített tanulmányokról* és a *kitűzött célok elért szintjeiről* („formatív”). Fontos funkciót tölt be a bizonyos osztályokban alkalmazott *profil osztályzat*, amely a tanulóknak a *munkával kapcsolatos attitűdjének értékelésére* szolgál. Ez jelenti a házi feladatok elvégzésének rendjét, az osztálymunkában való részvételt, a saját induló szintjéhez viszonyított fejlődését és a munkáival való törődést, gondosságot

Talán a felsoroltakból kitűnik, hogy a feladatok mennyisége, fajtái, azok szisztematikus végzése, az alkalmazott módszerek nagyban elősegítik a tanulói készségek, a kompetenciák fejlesztését és hatással vannak a tanulási szokások, a feladattudat alakítására, következésképpen a jellemformálásra. Így nyer megerősítő értelmet Michel Lentz, Luxemburgban lépten-nyomon előbukkanó, mára nemzeti jelmondatá vált sora: „*Maradni akarunk, amik vagyunk*”. („*Mir welle bleiwe wat mir sin.*” „*Nous voulons rester ce que nous sommes.*” „*Wir wollen bleiben wie wir sind.*”)

Sz. Tóth Gyula